THE PUBLISHING ACTIVITY OF THE ROMANIAN EXILE IN SPAIN. AN INTRODUCTION

Lutyán Brigitta
PhD. Student, "Petru Maior" University of Tîrgu-Mureş

Abstract: Following the installation of the Communist regime in Romania, intellectuals, politicians of the old regime, members or sympathizers of the Iron Guard were chased by the new power. To avoid the harsh punishments, they had to leave their homes and to go in exile. Franco's Spain, due it's anti-communist policy, was chosen by an important number of Romanian exiled, especially by the members of the Iron Guard. Once settled, the Romanians stared an intense activity of founding and publishing journals and newspapers. Its main aim was to maintain the unity, the identity and the culture among the exiled. But above all, the papers were used as a mean of the resistance through culture and anti-communist propaganda. This article proposes to introduce the reader in the their world via a few representative journals of the Romanian exile in Spain: „Libertatea Românească", „Libertatea", „Carpații", „Destin" *and* „FAPTA".

Keywords: Romanian exile, Spain, resistance, anti-communist propaganda, journals

I. Introducere

Instaurarea regimurilor dictatoriale sau autoritare, a dus cu sine o întorsătură nefastă pentru un anumit segment al populației, în special pentru cei considerați „dușmanii" regimului. Regimurile dictatoriale din secolul trecut s-au caracterizat prin lupta -violentă- împotriva acelora care ar fi putut reprezenta vreun pericol, real sau imaginar, la adresa noii puteri. Regimul comunist din România nu a reprezentat o excepție în acest sens, punînd în funcțiune o rețea de teroare menită să identifice, rețină și să condamne pe cei considerați nesupuși noii ordini. Politicienii vechiului regim, intelectuali, cleri, membrii elitei tradiționale sau persoane cu antecedente legionare au reprezentat grupul țintă. Persoanele inculpate care au dispus de legături străine și posibilități, au părăsit țara natală pentru a se feri de posibilele consecințe și au optat pentru țări care le garantau siguranța și securitatea personală. Franța, Republica Federală Germană, Spania, Statele Unite au fost cele mai populare destinații, ale căror guverne i-au oferit azil.

Primul val de emigrări, imediat după instaurarea comunismului mergînd pînă în anii '50, a dus la exilul unui număr însemnat de foști membri legionari, dar și intelectuali cu istoric legionar[1]. Peninsula Iberică a fost una din destinațiile țintă ale emigrației românești, și în special Spania, care datorită regimului franchist a primit un număr însemnat de personalități din toată Europa (inclusiv din România), în special pe cei persecutați din motive politice.

Odată instalați în Spania, au desfășurat activități din cele mai diverse: de la organizarea Săptămîni Române sau fondarea Comunității Cercului pentru Uniune Latină, pînă la fundații, publicări de studii, cărți, reviste[2]. Pe lîngă scopul de a-și păstra limba, identitatea, cultura, activitatea culturală și publicistică a servit drept mijloc de luptă anticomunistă cunoscut în istoriografie prin sintagma *rezistență prin cultură*. Era o modalitate

[1] Behring Eva, *Scriitori români în exil 1945-1989*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001, p.23
[2] Eiroa, San Francisco, Matilde, „Una mirada desde España: mensajes y medios de comunicación de los refugiados de Europa del Este", în *Estudios sobre el Mensaje Periodistico,* vol.17, nr.2, 2011, p.487 (în continuare se va cita „Una mirada desde España...")

BDD-A27984 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 21:37:30 UTC)

aplicată atît în interiorul țării cît și de românii aflați în exil menit să critice regimul comunist român[3].

Numărul însemnat de intelectuali printre rîndurile exilaților români a făcut posibilă apariția unor reviste românești, care au vizat nu numai comunitatea exilaților români din Spania, dar și din restul Europei, și inclusiv pe conaționalii rămași acasă. În cele ce urmează, vor fi prezentate succint, cele mai importante reviste românești apărute în Spania, în perioad exilului.

II. Instaurarea românilor în Spania

Jurnalele, ziarele au apărut în contextul exilului român de după instaurarea regimului comunist din România. Pentru a înțelege mai bine obiectivele și menirea lor se cuvine a prezenta drumul prin care fondatorii acestora au ajuns în Spania.

Relațiile dintre Spania lui Franco și România au fost apropiate încă din timpul Războiului Civil Spaniol. Cauza răsculaților a fost considerată drept cauza proprie a Legiunii Arhanghelului Mihail, iar drept dovada solidarității, opt legionari români au decis să se înroleze ca voluntari în armata naționaliștilor spanioli[4]. În data de 28 martie 1939, Regatul României a recunoscut *de jure,* guvernul de la Burgos a lui Franco[5], și începînd cu această dată, relațiile dintre ele au devenit din ce în ce mai apropiate. Evoluția pozitivă a relaților dintr cele două state latine a fost împiedicată de evenimentele mondiale, în special de trecerea României în tabăra rușilor, respectiv instaurarea regimului comunist la București. După Al Doilea Război Mondial, în data de 4 iunie 1946, Republica Populară Română a recunoscut Guvernul Republican Spaniol din exil drept singurul guvern legitim al Spaniei[6], ceea ce a însemnat ruperea relațiilor oficiale dintre Madrid și București.

Noua situație nu a însemnat în mod automat ruperea de România în totalitate. Guvernul franchist, cu o politică anti-comunistă activă, a oferit azil românilor persecutați de regimul de la București.

Primul val al exilului român în Spania a fost alcătuit din atașații români la Madrid, numiți de guvernul de la București, în special de guvernul Antonescu. Majoritatea lor a rămas în Spania după evenimentele din 23 august 1944 punînd baza activităților exilului român în Spania. În acest sens, o putem aminti pe Antoaneta Bodisco, detașata Institutului Român de Cultură de la Madrid[7]; pe Alexandru Busuioceanu, numit în 1942 director al Institutului Român de Cultură din Spania și consilier cultural al Legației Române de la Madrid[8]; Aron Cotruș a fost acreditat secretar de presă pe lîngă legațiile române de la Madrid și Lisabona încă din 1939, ca după trecerea României de partea Aliaților a optat pentru a rămîne în Spania, și a devenit una din figurile cheie ale emigrației românești la Madrid[9]. Nicolae Dumitrescu și Radu Ghenea, ambii au deținut funcții de ministru al României la Madrid, ambii rămînînd în Spania, după ce au fost trecuți pe lista neagră a Securității[10]. În 1944 Pamfil Șeicariu a fost trimis în Spania de către Mihai Antonescu, pentru a cerceta terenul politic în

[3]*Idem*, „España, refugio para los aliados del Eje", în Eiroa, San Francisco, Matilde; Ferrero, Blanco, María, Dolores, „Las relaciones de España con Europa Centro-Oriental (1939-1975)", în *Ayer,* nr. 67, 2007, p. 39 (în continuare se va cita „España, refugio para los aliados del Eje...")

[4] Cei opt au fost: Cantacuzino- Grănicerul, Ion Moța, Vasile Marin, căpitanul Clime, preotul Ion Dumitrescu-Borșa, Alexandru Cantacuzino, Nicolae Totu și Bănică Dobre. Pașcalău, Gheorghe, *România și Războiul Civil spaniol,* Editura Adevărul Holding, București, 2001,p.211

[5]*Ibidem,* p.81

[6] Eiroa, San Francisco, Matilde, „Spanyolország Közép-és Kelet - Európa- politikája, 1939-1975" în *Külügyi Szemle*, 2010, p. 82 (În continuare se va cita: „Spanyolország Közép-és Kelet - Európa- politikája..")

[7] Pelin, Mihai, *Opisul emigrației politice: Destine în 1222 de fișe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securității,* Compania, București, 2002, p. 40

[8]*Ibidem,*pp.55-56

[9]*Ibidem,* p.87

[10]*Ibidem,* passim 115-144

BDD-A27984 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 21:37:30 UTC)

vederea ieșirii României din război. Asemenea celor doi miniștrii, în urma trecerii numelui său în vizorul Securității, nu s-a întors în țară[11]. Desigur, lista membrilor Legiunii care s-au stabilit pe teritoriul Spaniei este lungă, dar nu putem omite, poate pe cei mai importanți reprezentanți legionari, soții Horia, Sima și Elvira, Horia Sima fiind comandantul Mișcării după asasinarea lui Corneliu Zelea-Codreanu. Pe lîngă foști legionari, Spania a fost gazda unor personalități de renume ca prințul Nicolae al României, sau George Dimitrescu[12].

Deși unitatea a lipsit din sînul exilaților, activitatea lor culturală a fost una de intensitate semnificativă. În 1955, trei instituții românești importante și-au avut sediul în Spania: Misiunea Română de la Sfîntul Scaun, Legația Regală Română și Comunitatea Românilor[13]. Toate instituțiile, activitățile, revistele publicate de români au beneficiat de sprijinul autorităților gazde, din moment ce acestea veneau în întărirea poziției anti-comuniste a Spaniei franchiste, un pilon al politicii externe spaniole din perioada tratată[14]. În atare condiții, românii au urmărit prin mijloacele la care au avut acces să întărească unitatea în sînul exilului, să ducă propagandă anti-comunistă/ propagandă legionară și să folosească forța culturii ca mijloc de rezistență.

III.Principalele publicații ale exilului român în Spania

Pe lîngă manifestările culturale ale românilor, aceștia s-au dedicat publicării mai multor reviste, jurnale, periodice românești. În cele ce urmează, se vor prezenta cîteva exemple din acel șir de publicații.

III.1. „Libertatea Românească”

Una din primele reviste publicate la Madrid a fost „Libertatea Românească”. Nu a fost o revistă de durată lungă, publicînd doar pînă anul 1955, și și în această perioadă a apărut neregulat, sub forma unor caiete. Funcția de redactor al „Libertății Românești”a fost ocupată de Horia Stamatu, iar gerant Mihail Fotin Enescu. Printre principalii colaboratori îi putem aminti, alături de Horia Stamatu și Mihail Fotin Enescu pe Vintilă Horia, Octavian Viua, Octavian Buhociu[15].

III.2. „Libertatea”

Sub un nume foarte asemănător a luat naștere ziarul legionar, „Libertatea” în 1951, la inițiativa lui Horia Sima și condus de Vasile Iasinchi. Apărut sub formă de tabloid, cu șase pagini care au fost împărțite în patru coloane, și publicat de două ori pe săptămînă. Pe paginile ziarului și-au găsit secții stabile, denumite „Portada”, „Cronica externă”, „Culturalele”, iar regiunilor Basarabia și Bucovina i-au dedicat o rubrică specială, sub denumirea de „Rubrica Basarabiei și Bucovinei”. Sub titlul „Comentarii” au fost reproduse scurte știri generale care au vizat prezentarea activităților Mișcării Legionare din alte țări. În ceea ce privește conținutul, majoritatea articolelor erau de tentă religioasă, cu referințe evanghelice și deseori erau reproduse imaginile lui Hristos. Una din ideile centrale ale ziarului a fost concepția obținerea libertății prin religie și credință, iar toate sistemele care erau în afara acestui perimetru împiedicau libertatea indivizilor[16].

III.3.„Carpații. Revistă de cultură și acțiune românească în exil”

În 1954 a apărut primul număr al revistei Carpații, o publicație legionară, cu subtitlul *Revistă de cultură și acțiune românească în exil*[17]. După cum se preconiza în subtitlu, era o revistă cu conținut cultural, care cuprindea o gamă variată de texte și genuri literare, dar în

[11] *Ibidem,* p.316
[12] *Ibidem,* pp. 298-299
[13] Eiroa, San Francisco, Matilde, „España, refugio para los aliados del Eje...”, p. 40
[14] *Idem,* „Spanyolország Közép-és Kelet - Európa- politikája..”, p. 83
[15] Manolescu, Florin, *Enciclopedia exilului literar român 1945-1989*, Compania, București, 2003, pp.446-448
[16] Eiroa, San Francisco, Matilde, „Una mirada desde España...”, p. 487
[17] Manolescu, *op.cit.,* p.132

BDD-A27984 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 21:37:30 UTC)

special poezii biografice[18]. A apărut în mod neregulat între 1954-1962, ca în 1972 să-şi reia activitatea pînă în 1989. Revista l-a avut drept director pe Aron Cotruș, iar ca redactori pe Traian Popescu și mai apoi pe N.S. Govora[19].

Obiectivul revistei a fost trasat clar în primul număr, publicat pe 1 mai 1954, în care a fost enunțat că publicația „este destinată exilaților români din Spania, dar și pentru cei din Europa, Statele Unite și Canada. Se primește colaborarea oricărui român, din moment ce revista nu aparține niciunui partid politic"[20]. Deși afirma că era neafiliat din punct de vedere politic, majoritatea publicațiilor conțineau propagandă Legionară, una din obiectivele grupului de conducere fiind reconstrucția istoriei Mișcării, exaltînd ideologia naționalistă și fascistă și pe reprezentanții lor[21].

Cu un tiraj de aproximativ 1000 de exemplare, „Carpații"a apărut sub formă de tabloid cu trei coloane și 16 pagini (cu timpul acesta a fost redus la 12 pagini), iar conținutul a fost organizat în texte de format mare, rareori combinate cu poze și ilustrații de calitate precară. Deși majoritatea textelor au fost scrise în limba română, mai tîrziu au fost introduse secții fixe scrise în limbi străine, ca franceza, spaniola, engleza și germana[22]. Pe lîngă Aron Cotruș și Traian Popescu, îi putem aminti drept principali colaboratori pe Nicolae Novac, Ion Țolescu, I.G. Dumitrescu, Toader Ioraș, N.S. Govora, G.A. Pordea, J.N. Manzatti, Faust Brădescu, Verca Filon, C. Xeni ș.a[23]. Cu toții au publicat articole, poezii, scrieri adresate nu numai publicului român din Spania ci și tuturor celor care împărtășeau crezul lor.

În mod curios cu un an înaintea apariției revistei „Carpații", în 1953, sub conducerea lui Traian Popescu a fost înființată *Editura Carpații*, cu sediul în capitala spaniolă, pe strada Conde de Penalver, nr. 82. Pînă în 1989 la editură au fost publicate volume ca *Istoria românilor din Dacia Traiană* semnată de Xenopol, sau lucrările unor figuri importante ale literaturii române ca Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, sau poeziile lui Octavian Goga sau Pamfil Șeicaru[24]. La această editură a apărut celebrul roman semnat de Vintilă Horia, *Dumnezeu s-a născut în exil*, și opera de excepție a lui Rebreanu, *Răscoala*[25].

III.4. „Destin. Revistă de cultură românească"

Una din revistele cele mai importante și cunoscute ale exilului român din Spania a fost revista „Destin", subintitulată *Revistă de cultură românească* și avîndu-l director pe George Uscătescu. Precum arată subtitlul, a fost o revistă de cultură românească, care a debutat în iunie 1951 la Madrid. A apărut cu o periodicitate de două sau trei numere pe an, iar din 1969 și pînă anul 1972, a apărut în intervale de doi-trei ani cînd au fost publicate numere duble sau triple[26]. În *Caietul 1*, a fost plasată menirea noii reviste:

> *„Această nouă publicație care își face apariția peste hotarele Țării, nu ar dori să fie, pur și simplu, o nouă manifestare culturală a Românilor în exil. Inițiatorii ei, țin să-și mărturisească, înainte de orice, o atitudine, pe care ei ar vrea s-o fixeze ca îndreptar al scrisului lor. Această atitudine constă în aceia că ei consideră fenomenul emigrației ca un*

[18] Eiroa, San Francisco, Matilde, „Una mirada desde España...", p. 487
[19] Manolescu, Florin, *op.cit.* p. 132
[20] Eiroa, San Francisco, Matilde, „Una mirada desde España", p. 488
[21] Hangiu, Ion, *Dicționarul presei literare românești 1790-2000*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, p. 138
[22] Eiroa, San Francisco, Matilde, „Una mirada desde España",, pp.487-488
[23] Manolescu, Florin, *op.cit.*, p.133
[24] *Ibidem*, p.268
[25] Hangiu, Ion, *op.cit.*, p.138
[26] Manolescu, Florin, *op.cit.*, p.238

BDD-A27984 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 21:37:30 UTC)

proces de dezintegrare istorică și spirituală și, ca atare, mentalitatea de emigrant drept o atitudine spiritualmente stearpă."[27]

Revista unea un număr însemnat de scriitori, oameni de știință, critici literari români din Spania, ca Vintilă Horia, Horia Stamatu, Pamfil Șeicaru, Alexandru Busuioceaunu, Paul Miron, Aurel Răuță, C.L. Popovici, Nicu Carnica, Alexandru Ciorănescu, dar au trecut Pirineii, incluzînd membri ai emigrației din întreaga lume: Mircea Eliade, Monica Lovinescu, dar lista ar putea continua[28]. Dacă analizăm principalele secții, putem detecta următoarele: „Studii", „Bibliografie românească", „Marginalia", „Publicații românești primite", „Cărți românești din Spania". Revista a încorporat un număr impresionant de genuri literare: de la povestiri pînă la poezii, esee etc., cu excepția genului dramatic. Deși majoritatea publicațiilor s-au axat pe teme românești, fiind marcate evenimente majore din istoria României, ca aniversarea a 100 de ani de la Unirea din 1859, sau 50 de ani de la Marea Unire, tematica publicațiilor a fost mult mai variată, găsindu-și loc relatări din cultura, istoria, creația literară, filosofică, filologică a mai multor popoare europene[29].

Precum am menționat în cazul revistei „Carpații", „Destinul" a avut, asemenea, o editură proprie, *Editura Cercului de Studii Destin, Colecția Destin,* cu sediul la Madrid, și avîndu-l drept director pe George Uscătescu[30].

Publicația a avut un succes aparte, și cu ecouri în România, prin urmare, foarte curînd a ajuns în vizorul Securității. Potrivit raporturilor de la București, revista a apărut într-un tiraj de 4-5000 de exemplare, iar fondurile de editare s-au realizat din vînzările revistei și donații ale unor emigranți cu stare materială bună[31].

III.5.„FAPTA"

O altă revistă a exilului român a fost „FAPTA"-*Foae de luptă românească pentru ziua de azi și de mîine*. A apărut la Madrid, în perioada ianuarie 1956- septembrie 1964. Mihail Fotin Enescu a deținut postul de editor al revistei, în timp ce Horia Stamatu a fost redactor. Printre principalii colaboratori de reținut este numele lui Horia Stamatu, Mihail Fotin Enescu, Vintilă Horia, Paul Miron, sau Pamfil Șeicaru[32].

III.6. „Țara și exilul"

Potrivit informațiilor Securității, aceasta a apărut în 1964, la Madrid, cu sediul pe strada General Mola, nr. 277. În publicația lunară au apărut articole scrise în limba română, majoritatea semnate de membrii grupării simiste și s-a adresat legionarilor nu numai din Spania dar și din Occident. Revista, asemenea celorlalte publicații a obținut suport financiar de la abonații săi[33].

IV.Concluzii

Instaurați în Spania în urma exilului, românii au avut o activitate culturală intensă, aproape pe toată durata exilului. Principalele dovezi palpabile sunt rezultatele activității publicistice: reviste, jurnale, ziare, cărti, care au avut menirea de a menține identitatea și cultura română în rîndul românilor din exil, și se adresau nu numai românilor din Spania ci și din întreaga lume, inclusiv pentru cei din România. Au reprezentat un mijloc de exprimare a gîndurilor, ideilor pe marginea unor teme contemporane sau a unor evenimente istorice de mare anvergură, în majoritatea cazurilor cu legături române. Totodată, nefiind cenzurați de

[27] *Destin. Revistă de cultură Românească,* nr.1, 1951, Madrid, p. 3
[28] Moraru, Sanda, Valeria, „O revistă a exilului românesc: „Destin" (Madrid, Spania: 1951-1972)", în volumul *Secvențe din istoria presei românești*, coord, de Rad Ilie, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2007, p. 371
[29] *Ibidem,* p. 374
[30] Manolescu, Florin, *op.cit.*, p.272
[31] Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Dobre, Florica (coord.), *Securitatea Structuri- cadre, obiective și metode*, vol. II (1967-1989), Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 342
[32] Manolescu, Florin, *op.cit.*, p. 308-309
[33] Pelin, Mihai, *op.cit.*, p. 91

BDD-A27984 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 21:37:30 UTC)

guvernul spaniol, au putut să-și exprime gîndurile fără nici o presiune externă, astfel s-au dovedit a fi fost mijloace extrem de importante pentru rezistența anticomunistă.

Putem observa la o primă vedere relativa scurtă perioadă de activitate a acestor publicații și numărul redus de numere apărute pe an. Aceasta se poate explica în primul rînd prin lipsa abonaților, a grupului țintă relativ restrîns și a lipsei fondurilor. Pe de altă parte, putem constata abundența publicațiilor pe care românii exilați cu resurse financiare limitate, nu au fost capabili să le sprijine.

Deși unele dintre aceste publicații au stabilit clar că nu sunt afiliați niciunui partid politic, sau vreunei orientări politice, majoritatea covîrșitoare a articolelor, textelor pubicate au conținut propagandă legionară, unele chiar s-au dedicat în exclusivitate istoriei Mișcărilor (cum a fost cazul revistei „Carpații").

În ciuda faptului că în prima perioadă a publicațiilor, acestea s-au axat în jurul chestiunilor românești și au fost scrise în limba română, redactorii s-au deschis unui grup țintă mai larg, prin urmare, au fost publicate articole privind istoria, cultura altor națiuni, popoare, redactate în limbi de circulație internațională. Una din posibilele cauze ale acestei modificări, ar putea rezida în acapararea de noi cititori; publicațiile scrise numai în limba română au limitat grupul țintă, reducînd astfel, în mod considerabil, numărul cititorilor și abonaților. Acceptînd, însă scrieri pe teme internaționale și în alte limbi, grupul cititorilor devenea mai larg, stîrnea interesele mai multora și informațiile ajungeau la mai multe persoane. Un alt motiv posibil care ar putea explica această schimbare poate fi nevoia de resurse financiare. Din moment ce principalele resurse materiale și financiare proveneu de la cititorii abonați, au ajuns în situația în care resursele financiare provenite de la abonați nu mai ajungea pentru continuarea publicării. Pe de altă parte, situația financiară a publicațiilor românilor exilați în Spania a devenit și mai precară odată cu deschiderea spre lagărul comunist a regimului franchist, astfel a existat necesitatea găsirii altor posibile resurse.

În ultimul rînd, trebuie subliniată oportunitatea oferită de aceste publicații rezistenței. Rezistența prin cultură a fost o metodă aplicată nu numai în rîndul exilaților ci și în interiorul țării, în limitele permise de cenzura partidului. Literatura, cultura au fost cenzurate în regimurile comuniste, dar scriitorii, poeții nesupuși regimului au strecurat critică mascată la adresa regimului. Această formă de rezistență a fost sprijinită, considerăm noi, de exilații din afară, care au putut scrie și publica nefiind supuși cenzurii, sau unei cenzuri foarte aspre. Revistele au ajuns și în țară, iar rolul jucat de ele a stîrnit „interesul" Securității, dovadă stau filele despre aceste publicații în dosarele Arhivei CNSAS.

BIBLIOGRAPHY

Behring Eva, *Scriitori români în exil 1945-1989*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2001

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Dobre, Florica (coord.), *Securitatea Structuri- cadre, obiective și metode*, vol. II (1967-1989), Editura Enciclopedică, București, 2006

Destin. Revistă de cultură Românească, nr.1, 1951, Madrid

Eiroa, San Francisco, „España, refugio para los aliados del Eje", în Eiroa, San Francisco, Matilde; Ferrero, Blanco, María, Dolores, „Las relaciones de España con Europa Centro-Oriental (1939-1975)", în *Ayer*, nr. 67, 2007

BDD-A27984 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 21:37:30 UTC)

Eiroa, San Francisco, Matilde, „Spanyolország Közép-és Kelet - Európa- politikája, 1939-1975" în *Külügyi Szemle*, 2010

Eiroa, San Francisco, Matilde, „Una mirada desde España: mensajes y medios de comunicación de los refugiados de Europa del Este", în *Estudios sobre el Mensaje Periodistico*, vol.17, nr.2, 2011

Hangiu, Ion, *Dicționarul presei literare românești 1790-2000*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004

Manolescu, Florin, *Enciclopedia exilului literar român 1945-1989*, Editura Compania, București, 2003

Moraru, Sanda, Valeria, „O revistă a exilului românesc: „Destin" (Madrid, Spania: 1951-1972)", în volumul *Secvențe din istoria presei românești*, coord, de Rad Ilie, Editura Tribuna, Cluj-Napoca

Pașcalău, Gheorghe, *România și Războiul Civil spaniol,* Editura Adevărul Holding, București, 2001

Pelin, Mihai, *Opisul emigrației politice: Destine în 1222 de fișe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securității,* Compania, București, 2002

BDD-A27984 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.141 (2026-11-03 21:37:30 UTC)